

Den internationella /socialistiska/ kvinnodagen

En ofullständig skiss baserad på *Morgonbris*.

Ulla Wikander

Till Kjerti B

Först en sammanfattning. Den internationella Kvinnodagen, också kallad Kvinnornas internationella dag eller den socialdemokratiska kvinnodagen, arrangerades återkommande i Sverige fram till att kvinnor fick rösträtt, det kan man läsa om i *Morgonbris, tidning för den socialdemokratiska kvinnorörelsen*. Dagen kom att firas varje vår från 1912 till 1918. Datum var skiftande också under samma år men ett datum, en söndag, rekommenderades. Någon gång under månaderna mars, april, någon gång i maj hölls möten och fester med tal, sång, musik, deklamation, ibland med kaffe och förtäring därtill. Allt för att -- i huvudsak -- stödja kvinnors rösträtt. Inga demonstrationer utomhus förekom. Möten hölls på många håll från Kiruna till Malmö i arrangemang av lokala kvinnoklubbar. Arbetarklasskvinnornas rösträttsrörelse manifesterade. Någon gång kunde det talas om "det internationella kvinnliga proletariats ... rättigheter" lite mer utvidgat men utan preciseringar. Också män kunde tala på Kvinnodagen men ofta var det kvinnor. Efter att ha hållits år 1918 upphörde Kvinnodagen. Kvinnor hade fått rösträtt. Basta.

1911 ingen separat kvinnodag i Sverige. 1 maj fick duga.

1912 söndagen den 14 april i Fenixpalatset i Stockholm.

Talare från rösträttsföreningen och socialdemokraterna. Statsministern och andra ministrar var där, på **Kvinnornas dag**. Den dagen högtidlighölls på många ställen under april & början på maj. Ofta **kvällsmöten**, med tal och musik.

1912 söndagen den 12 maj var **de socialistiska kvinnornas internationella rösträttsdag**, bestämd av Klara Zetkin. I Stockholm samlades till en "enkel men anslående fest". Borgmästare Carl Lindhagen talade, sen sång.

1913 söndagen den 2 mars höll socialdemokraterna möte, en "agitationsfest", i B-salen i Folkets Hus i Stockholm. Det var kvinnodagen. Möten hölls dessutom över hela landet, för kvinnors rösträtt. Datum var beslutat av Klara Zetkin. I Stockholm invigningstalade Anna Sterky och sedan talade riksdagsmannen Carl Winberg om "Kvinnornas rätt och samhällets intresse". Jessie Wessel, en ung redan berömd skådespelerska från Dramaten, deklamerade och Allmänna kvinnoklubbens sångkör sjöng. Samma resolution som förra året antogs.

(**1913 8 mars** i S:t Petersburg beslöt bolsjevikerna - ännu inte vid makten - att inbjuda till Internationella kvinnodagen ffg. Avsikten var att få arbeterskor att bli politiskt medvetna. Inga kvinnokrav ställdes. Rösträtten nämndes - som ett medel att införa socialism. Varning utfärdades för feminister! I Moskva hölls ett liknande möte.)

1914 den 8 mars, den internationella socialdemokratiska kvinnodagen högtidlighölls i Stockholm av kvinnor med "fest" i Folkets Hus. Agda Östlund var ordförande, Hjalmar Branting talade. Dikter av Strindberg och Rydberg lästes. Ett 20-tal kvinnoklubbar ordnade möten över hela landet, ofta i samarbete med rösträttsföreningar. Någon kvinnoklubb hade istället möte den 12 mars (Kiruna).

(**1914 8 mars i S:t Petersburg** och i många av dess förstäder. Detta år tog män över, det blev kravaller med poliser och allmänna krav på socialism. Dessa dagar blev senare mytiska inom Sovjetunionen - därifrån har vi numera den 8 mars som Kvinnodagen)

1915 den 7 mars, (den verkar ha hållits i andra länder samma dag t ex Schweiz; den 9 mars i Berlin), Kvinnornas internationella dag, anordnades detta år främst mot kriget. Det var möjligt att själv bestämma "sin" kvinnodag. Lidköping anordnade en den 3 mars detta år. Eskilstuna kvinnoklubb ordnade ett möte den 7 april för fredsfrågan för den hade inte fått till det, den 7 mars! Det antogs överallt en resolution för freden, vars slut löd: "Vi vilja död åt kriget: det organiserade vanvettet!".

1916 rekommenderade Centralstyrelsen att Kvinnodagen skulle anordnas söndagen den 9 april. I Stockholm på Folkets hus talade Marika Stiernstedt, samt redaktör Björkman från USA i Stockholm för Ford-konferensen. Kvinnoklubbar som inte kunde anordna något denna dag valde andra dagar som Luleå (3 april), Öxelösund (8 april) eller Ronneby (12 april). En resolution hade sänts ut som allmänt antogs; den var emot kriget och för kvinnors rösträtt. Resolutionerna var vanligtvis långa. Här ett utdrag som sammanfattar dess önskningsar: "Därför fordra vi: Bort med befogenhet för ett maktägande fåtal att kasta folken in i förödande krig! Må folken ha rätt att bestämma över sitt eget öde! Medborgarrätt åt kvinnorna!"

1917, söndagen den 1 april var rekommenderad som Kvinnodagen. Andra dagar användes också av de socialdemokratiska kvinnoklubbarna. De var vid den här tiden ca 50 stycken, efter flitiga agitationsresor av Kata Dalström och andra, vilka delvis kan följas i Morgonbris. Man höll möten, offentliga eller vanliga medlemsmöten (på ställen som Billesholm, Fagervik (29 april), Karlshamn, Karlskoga (2 april), Lund, Luleå, Ronneby, Slottsbron vid Grums, Stockvik, Sundsvall och Södertälje)

Ett tal om krav på rösträtt för kvinnor samt två resolutioner, en om rösträtten, en annan om ryska revolutionen, rekommenderades och hade sänts ut i förväg från centralstyrelsen (Anna Sterky, Agda Östlund och Anna Lindhagen). Resolutionen om Ryssland tillkom efter marshändelserna i Petrograd och löd:

"Till Rysslands folk sända vi våra innerligaste lyckönskningar till den nya dag det genom sin beslutsamma handlingskraft nu går till mötes. De svenska kvinnorna lyckönska de ryska kvinnorna att revolutionen fört dem inför utsikten att så snart nå medborgarrätten, medan vi med vår parlamentarism ännu ej säkert kunna se målet. All världens socialister lyckönskas till det stora steg mot socialismen som nåtts med ryska revolutionen. Leve revolutionen! Leve Ryssland!"

I Ronneby var man särskilt entusiastisk för revolutionen och skämdes för att Sverige ännu inte hade rösträtt för kvinnor, som Ryssland. De lade till följande: "Ryssland -- vi står i uppriktig beundran - Ryssland -- det utmålade barbarlandet -- och kvinnorösträtt ! Och Sverige det fria, stolta kulturlandet Sverige -- vi skämmas som döttrar av detta land."

1918 bestämde centralstyrelsen Kvinnodagen till söndagen den 3 mars. Efter en agitationsvecka i november 1917 hoppades man ha stärkt kvinnoklubbarna. Samtidigt hade stora politiska händelser inträffat som skakade också kvinnoklubbarna (och forskning återstår om hur och om de reagerade på den). Den socialdemokratiska partisplittringen togs emot på olika sätt i kvinnoklubbarna. Några tyckte inte om att behöva ta ställning alls till den. Utvecklingen i Finland hade ändrat styrelsens mening om revolutioner. Anna Lindhagen ville inte (längre) se en blodig revolution, det hade hon gjort klart i en artikel i den dagliga tidningen *Social-Demokraten*. Parlamentarism var vad hon föredrog. Genom *Morgonbris* går det tyvärr inte att se hur kvinnoklubbar tog ställning i inbördeskriget mellan röda och vita i grannlandet. Kanske kunde det ge en ledtråd att se vilka som inte skickat in redogörelse för dagens möte till *Morgonbris*? Tidigare hade ställningstagandet för revolutionen varit självklar. Så var det inte längre. *Morgonbris*, kvinnoklubbarnas månadstidning, återgav kravet på Medling i det finska inbördeskriget som rests av en bred koalition av kvinnor, av frisinnade och av social-demokratiska i *Dagens Nyheter* den 10 februari. Bland undertecknarna fanns socialdemokrater som Anna Lindhagen, Anna Sterky och Julia Ström-Olsson, alla knutna till *Morgonbris*, liksom Ruth Gustafsson, Amanda Horney och Signe Wessman.

Som vanligt skickade Centralstyrelsen ut förslag till föredrag och resolutioner till kvinnoklubbarnas Kvinnodagsmöten, för att ingen

klubb skulle vara utan underlag. Föredraget 1918 hette "Kvinnorna och klasskampen", antagligen skriven av Agda Östlund tillsammans med Anna Lindhagen. Resolutionen detta år var inte längre hoppfull och entusiastisk som året förut. Inte ett ord skrevs om revolution. I Finland pågick ett inbördeskrig mellan röda social-demokrater och vita borgerliga:

"Då socialdemokratiska kvinnor idag samlas till den internationella kvinnodagen är det i känslan av det betryck som tynger världen och det ansvar som vilar över mänskligheten.

Freden dröjer, dyrtiden och livsmedelsbristen hotar att ödelägga såväl krigförande som neutrala länder, hotar med förstörelse familj, hem och samhälle tills intet står oss åter. Men de olika ländernas arbetareskaror äro trots allt ej fiender, ty vi känna gemensamt varifrån slagen komma.

Allt tydligare visa de nuvarande händelserna oss arbetare, att arbetarklassens män och kvinnor ha endast gemensamma intressen att kämpa för, den hårda verkligheten och ansvaret för den tid som skall komma manar oss än starkare att känna samhörighetskänslan.

Vi se dagligen hur arbetarklassen i vårt land av dyrtiden pressas djupare och djupare ned, och såvisst som arbetarklassen i alla länder utan undantag är den, som får bringa nutiden de största offren, så vädja vi till arbetets kvinnor och män att enigt och obrottsligt hålla ut i kampen för ett nytt samhällsliv.

Gemensamt som vi lida under nuvarande orättfärdiga förhållanden, skola vi fullfölja kampen mot dessa, skola vi gå framtidens väg -- mot kriget -- för freden -- för socialismen.
Sos.-dem. Kvinnornas Centralstyrelse."

1919 Året kännetecknas av valagitation och bildande av nya socialdemokratiska kvinnoklubbar. Många kvinnor kom in i stadsfullmäktige över hela landet. Ingen kvinnodag behövdes längre. Som en kuriositet kan nämnas att i aprilnumret av *Morgonbris* rapporterade kvinnoklubben i Lysekil att den hade diskuterat "Är Sverges folk moget för en revolution nu?" Kom de männe fram till ett gemensamt svar?